

**UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA**

Neža Repinc

**LOČITEV STARŠEV IN KOMPULZIVNO
PONAVLJANJE
DIPLOMSKO DELO**

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA
UNIVERZITETNI ŠTUDIJSKI PROGRAM TEOLOŠKI IN RELIGIJSKI
ŠTUDIJI

Neža Repinc

LOČITEV STARŠEV IN KOMPULZIVNO
PONAVLJANJE
DIPLOMSKO DELO

Mentor: prof. dr. Stanko Gerjolj

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Stanku Gerjolju za pomoč pri nastajanju diplomskega dela. Prav tako se zahvaljujem družini in vsem drugim, ki so, predvsem s sodelovanjem pri intervjujih, pripomogli k nastajanju diplomskega dela. Brez vas diplomsko delo vsekakor ne bi bilo takšno, kot je.

KAZALO

UVOD.....	1
1. KOMPULZIVNO PONAVLJANJE V SVETEM PISMU	3
1.2 Abraham in Sara.....	3
1.2 Izak in Rebeka.....	4
1.3 Lea in Rahaela.....	5
1.4 Jožef iz Egipta.....	6
2. LOČITEV STARŠEV.....	7
2.1 »Imago«.....	7
2.2 Izbira partnerja	7
2.3 Nepričakovane posledice ločitve.....	8
3. NEPOSREDNE POSLEDICE ZAKONSKIH KONFLIKTOV IN LOČITVE STARŠEV NA OTROKE.....	10
3.1 »Izgubljeni otrok« v družini.....	10
3.2 Otrok kot grešni kozel v družini.....	11
3.3 Otrok kot čustveni partner v družini	11
3.4 Razvratni otrok v družini	12
3.5 Otrok kot družinski rešitelj.....	12
4. VPLIV LOČITVE GLEDE NA STAROST OTROKA	13
4.1 Od rojstva do drugega leta	13
4.2 Od drugega do petega leta.....	13
4.3 Od petega do osmega leta	13
4.4 Od devetega do dvanajstega leta	14
4.5 Najstniki in mladostniki po dvanajstem letu starosti	14
5. KOMPULZIVNO PONAVLJANJE	15
5.1 Kompulzivno ponavljanje pri osebah v Svetem pismu.....	15
5.2 Medgeneracijski prenos bolečin in travm	16
5.3 Teološki vidik greha v Svetem pismu.....	16
5.3.1 Izvor greha v Stari zavezi	18
5.3.2 Pojmovanje greha v Novi zavezi.....	19
6. PODOBA PARTNERJA IN VPLIV TE PODOBE NA KASNEJŠE ŽIVLJENJE	21
6.1 Nasprotja se privlačijo.....	21
6.2 Zrel odnos.....	21

6.3 Odnos do sebe in drugih	21
6.4 Anksioznost in obrambni mehanizem razcepa	22
7. EMPIRIČNA RAZISKAVA	23
7.1 Predstavitev intervjujev	23
7.1.1 Intervju z očetom	23
7.1.2 Intervju s sinom.....	24
7.2 ANALIZA INTERVJUJEV	24
7.2.1 Analiza intervjuja z očetom	24
7.2.2 Analiza intervjuja s sinom	25
ZAKLJUČEK.....	27
POVZETEK.....	29
ABSTRACT	30
REFERENCE	31
PRILOGE	i
PRILOGA 1	i
PRILOGA 2	iii

UVOD

V sodobnem času je ločitev vse pogostejši pojav, ki trajno zaznamuje tako otroke kot zakonca, ki se ločujeta. Otrokov odziv na ločitev je odvisen od starosti in zmožnosti za razumevanje dogajanja. Odnosi, čustva, okolica trajno zaznamujejo otrokov razvoj, kar se odraža v poznejših odnosih med partnerjema. Vzrok za ločitev med staršema je lahko nezvestoba, alkoholizem, nasilje ali preprosto menita, da ne moreta prebroditi življenjskih preizkušenj, ker sta si preveč različna. Vsekakor odnos staršev – njun vzorec odnosa – vpliva na otroka in njegov poznejši odnos do drugih ljudi v okolju.

V prvem delu diplomskega dela bomo predstavili svetopisemski vidik od prve generacije Abrahama do četrte generacije Jožefa v Egiptu. Temu poglavju sledi podrobna predstavitev ločitve; kakšne so nepričakovane posledice ločitve in kako si pravzaprav izbiramo partnerja za življenje. V nadaljevanju bomo predstavili vpliv ločitve staršev na otroka. Otrok se v posamezni družini odziva različno: lahko je izgubljeni otrok kot grešni kozel v družini, kot čustveni partner v družini ... Temu poglavju sledi poglavje o vplivu ločitve staršev na otroka glede na njegovo starost. Ločitev zaznamuje drugače otroka starega od rojstva do drugega leta, od drugega do petega leta in od petega leta do osmega leta starosti. Sledi peto poglavje o kompulzivnem ponavljanju. Predstavili bomo osnovni pojem kompulzivnega ponavljanja in kompulzivne motnje. V zadnjem delu bomo teoretični del želeli pokazati na praktičnem primeru, kjer bomo z analizo intervjujev kompulzivnega ponavljanja ločitve v eni družini poskušali ovreči ali potrditi našo tezo.

Tema diplomske naloge je zelo primerljiva s sodobnim časom, kjer je ločitev staršev že zelo pogost pojav tudi v Sloveniji. Ob raziskovanju pojava ločitve bomo predstavili tudi posledice, ki se nanašajo na prenos vzorcev obnašanja iz generacije v generacijo.

Pri diplomski nalogi bomo uporabljali literaturo, ki je primerna za to temo. Poskušali bomo poiskati povezavo med ločitvijo staršev in kompulzivnim ponavljanjem. Vzorci v

družini se prenašajo na otroke, zato je logično, da bodo ti otroci vzorce prenašali tudi naprej na svoje otroke.

1. KOMPULZIVNO PONAVLJANJE V SVETEM PISMU

Dobre in slabe izkušnje se prenašajo iz generacije v generacijo. Te izkušnje nas zaznamujejo na nezavedni ravni, a seveda ne določajo nujno prihodnjih generacij. Kljub vsemu mora vsaka generacija upoštevati korenine svojih prednikov. Nerazrešene vsebine pripomorejo k ponavljanju in prihodnje generacije bremenijo (Gerjolj 2006, 44–45).

1.2 Abraham in Sara

»Sveto pismo predstavi Abrahama v prvi vrsti kot vzor vere. Hkrati pa oriše Abrahama in Saro tudi v njunih napakah in stranpoteh kot svarilo poznejšim rodovom in znamenje Božje odrešitjske dejavnosti temu navkljub« (Gerjolj 2006, 37).

V partnerskem življenju Abrahama in Sare je prišlo do preizkušnje. Simbolno označuje njun odnos lakota, ki je nastala v deželi. Njun konflikt sta premostila tako, da sta odšla v drugo deželo, v Egipt. Egipt predstavlja tuj kraj, kjer nihče ne bo prepoznal njunega konfliktnega odnosa. V Egiptu Abraham ženi predlaga ločitev, in sicer tako, da se pretvarjata, da sta brat in sestra. Na intimni in čustveni ravni prenehata biti mož in žena (Gerjolj 2006, 41–42).

Konflikt med Abrahamom in Saro je bil v obliki nezvestobe. Kot navaja Gerjolj (2006, 59) se je sprevržena oblika odnosa v njuno življenje tako zarezala, da so posledice čutile celo prihodnje generacije.

Njuno konfliktno življenje ima za posledico Sarino nerodovitnost. Predvsem gre za nerodovitnost odnosa. Odnos med njima je bil zapleten in posledično nista mogla sprejeti novega življenja. Svoj odnos sta morala prečistiti in se učiti zaupati. Sara Abrahamu ponudi svojo deklo Hagaro, s katero naj ima otroka, in se potem oba pretvarjata pred drugimi ljudmi, da je ta otrok Sarin. Pred javnostjo bosta veljala za zgledno in urejeno družino (Gerjolj 2006, 59–60).

Spočetje otroka je odvisno od zrelosti osebe. Abraham in Sara sta bila nerodovitna, zaradi njune nezrelosti v odnosu (Cohen 1998, 62).

Bog ob obisku Abrahama in Sare uporabi preizkus njunega zaupanja do Njega. Sara ni mogla verjeti, da bo v pozni starosti rodila sina, zato se je na obljubo Boga zasmejala. Vendar se Bog ne obrne na njo, ampak vpraša Abrahama, zakaj se Sara smeje. Nanj se obrne z razlogom. Tudi Abraham se je ob zavezi Boga, da bo imel številno potomstvo nasmehnil sam pri sebi (Hartley 2000, 169).

Obljuba rojstva njunega prvorojenca pomeni transformacijo vere. Iz igranega odnosa, v rodoviten zaupen odnos (Loder 1998, 235).

»Predsodki in medsebojne obsodbe so ju tako obremenile in oddaljile, da sta rešitev videla le še v nezakonskem, se pravi v igranem odnosu. Kljub temu jima je Izmael dovolj velik razlog in motiv, da nadaljujeta s prečiščevanjem medsebojnega odnosa, ki končno v njuni visoki starosti postane rodoviten« (Gerjolj 2006, 61).

»Abraham in Sara sta morala pred rojstvom otroka prečistiti svoj življenjski prostor, zlasti medsebojni odnos. Šele po katarzi sta postala rodovitna. Otroka, ki sta si ga tako močno in dolgo želela, sta izmolila in jima je bil darovan v času, ko nanj nista več računala« (Gerjolj 2006, 66).

1.2 Izak in Rebeka

Izaka je življenje postavljalo pred podobne preizkušnje. Premagoval pa jih je bolje kot oče. Podobno kot pri Abrahamu in Sari je bila prisotna nerodovitnost tudi pri Izaku in Rebeki. Pri njiju je bila nerodovitnost problematična manj časa kot pri Abrahamu in Sari, ker sta uspešneje premagala medsebojni konflikt. Poleg tega, da sta bila manj časa nerodovitna, se jima ne rodi le en otrok, kot pri Abrahamu in Sari, ampak dvojčka (Gerjolj 2006, 102–103).

»Sveto pismo subtilno namiguje na konflikte, ki se čutijo že v prenatalnem obdobju. Otroci že pred rojstvom čutijo, kako živijo njihovi starši. Čutijo njihov medsebojni odnos in ga odslikavajo v lastnih reakcijah, najprej intuitivno na prenatalni stopnji, po rojstvu pa na višji stopnji in ga izraziteje predelujejo skozi vse življenje« (Gerjolj 2006, 104).

Ob rojstvu Ezava in Jakoba se bolj vidno pokaže medsebojni odnos med Izakom in Rebeko. Ezav je bolj podoben očetu, hkrati pa tudi njegova dopolnitev. Torej to, kar Jakob nikoli ni bil, a bi si želel biti. Jakob je bolj materinski tip. Rebeka je v njem hkrati videla nadgraditev njenih hrepenenj (Gerjolj 2006, 105–106).

»V primerih nerazrešenih zakonskih, se pravi partnerskih odnosov, se v družini ponujajo vabljive »priložnosti«, da medsebojne probleme in napetosti rešujemo na ramenih otrok. Otroci nudijo veliko priložnosti, da starši pomanjkanje emocionalnih razsežnosti zakonskega življenja nadomeščajo s pretiranim in posesivnim navezovanjem na otroke, čustvena razočaranja v partnerskem življenju pa prenašajo na nemočna ramena sinov in hčera« (Gerjolj 2006, 107).

1.3 Lea in Rahaela

V sanjah je Jakob občutil, da je sposoben vzpostavljati medsebojne odnose. Pastirje vpraša po stricu Labanu, kamor ga je poslala mati Rebeka. Namesto da bi srečal Labana, sreča Labanovo hčerko Rahaelo in jo takoj vzljubi (Gerjolj 2006, 132–134).

»Rahaela kot »drugorojenka« zastopa mladost in vitalnost ter ima lepe, iskriive in čiste oči, skratka je dekle z vsemi vidiki estetike. Rahaelini lepoti nasproti je postavljena Lea, ki je »stara, grda in skoraj slepa« – z motnimi očmi ter z meglenim in nejasnim pogledom. Jakob se dogovori z očetom, da služi za prikupno in mlado Rahaelo. V skladu s takratno tradicijo in z lastnimi načrti – poročiti tudi staro in grdo Leo – se Laban raje odloči za zvitost in prevaro« (Gerjolj 2006, 138–139).

Pripoved o Lei in Rahaeli se lahko pogleda kot pripoved o dveh ženah, ki pa predstavljata eno ženo. V poročni noči se lepa Rahaela prelevi v grdo Leo. Jakobovo dekle je bila do poročne noči lepa Rahaela. Na poročno noč je zaspala kot nevesta in se zbudila kot žena. Transformirala je vlogo iz dekleta v ženo in svojo naravo ter obraz. Zjutraj je vstala kot grda Lea (Gerjolj 2006, 140–141).»Lea in Rahaela simbolizirata osebno rast v trajnih odnosih, ki so prežeti z lepimi in osrečujočimi, a tudi z manj lepimi ter celo neprijetnimi in napornimi doživetji. Po tej interpretaciji predstavlja Rahaela lepe in srečne trenutke, Lea pa naporna in težka obdobja zakonskega oziroma partnerskega odnosa v smislu odnosa med moškim in žensko. Pod tem vidikom potrebuje Jakob za svojo osebno rast obe ženi, Rahaelo in Leo, pa tudi obe dekli« (Gerjolj 2006, 143).

1.4 Jožef iz Egipta

Ob žalovanju za ženo in skrbi za Benjamina, drugega sina Rahaele, Jakob skrbi še za Jožefa. Jakob je najbolj ljubil enajstega otroka, Jožefa, ali prvega otroka Rahaele. Doživljal ga je kot prvorojenega (Gerjolj 2006, 185)

V odnosih v zakonu je Jakob uspešnejši od svojih prednikov. Vsi njegovi otroci niso sad čiste ljubezni. Jožef, ki je prvi sin ljubljene Rahele in predstavlja otroka prečiščenega zakonskega odnosa, je bil v očeh Jakoba privilegiran.

V ospredju zgodbe so Jožefove sanje. »Sanje niso le izraz njegove superiornosti in duševne suverenosti, marveč prav tako in še zlasti znamenje Jožefove ranljivosti, bojazni in strahu, da mu bodo bratje preprečili uresničitev zamisli in ciljev« (Gerjolj 2006, 185–188).

Jožef je bil od svojih bratov prodan v Egipt. Egipt je predstavljal za njegovega prapradede Abrahama materialno bogastvo, pa tudi priložnost za greh. V Egiptu je bil Jožef ambiciozen, hitro si je s karizmo pridobil ljudstvo. Hitra socializacija kaže, da v otroštvu kljub privilegiranemu statusu ni bil razvajan. Zgodnje otroštvo mu je postavilo dobre temelje za življenje (Gerjolj 2006, 197–198).

2. LOČITEV STARŠEV

Uporabljamo dva pojma za položaj, ko se zakonca odločita raziti oz. prenehata živeti skupaj: ločitev in razveza. »Pojem ločitev je poljudni izraz in pomeni prenehati biti v zakonski zvezi, oziroma razvezati se. Pojem razveza pa je juridičen (pravni) izraz za prenehanje pravnega razmerja. Po ZZZDR (Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih) je razveza prenehanje zakonske zveze na podlagi sodbe sodišča« (Štadler idr. 2009, 12).

2.1 »Imago«

Možgani so pri ljudeh velika uganka. Shranjujejo pretekle izkušnje, nezavedni del možganov vpliva na izbiro našega zakonskega partnerja. Vsak človek ima v možganih shranjeno podobo lastnosti, komunikacij, izkušenj, ki jih je skozi življenje pridobil s svojimi starši. Ta notranja izkušnja se imenuje »imago«. V zgodnjem otroštvu imago razlikuje med starši in drugimi odraslimi. Starši, ki so bili čustveno ranjeni, bodo tudi sami delovali podobno do svojega otroka. »Oče, ki ga je njegov oče podcenjeval, bo verjetno podcenjeval svojega sina. Mati, ki se ni mogla uveljaviti kot športnica, se bo zelo verjetno pretirano vmešavala v športne aktivnosti hčerke«. Vzorci se prenašajo iz staršev na otroke, dokler se starš ne odloči, da bo prekinil z vzorci in začel z zavestno ozdravitvijo ran (Hendrix in Hunt 2006, 33–35).

2.2 Izbira partnerja

Strastna privlačnost izhaja iz potlačenih vsebin, ki so bile dane v notranjost vsakemu posamezniku v otroštvu. Na ravni zavesti bomo iskali nekoga, ki nas bo osrečeval, vendar pa so na nezavedni ravni sporočila veliko močnejša. Potlačene vsebine so boleče, zato iščemo nekoga, ki nam bo zacelil otroške rane (Gostečnik 2009, 236).

»Romantična ljubezen ali dinamika zaljubljenosti navidezno spodbudi posameznika k nadaljnemu razvoju, in sicer preko procesa zlitja, idealizacije in projekcijske identifikacije. Vsaj začasno dve osebi postaneta eno; čutita, da je ta vzhičena novost tisto pravo občutje, na katerega sta čakali vse življenje« (Gostečnik 1998, 200).

Romantična ljubezen mine, začne se proces, ki določa, kaj lahko eden od drugega pričakujeta v čustveni izpolnitvi. Težave in konflikti se pojavijo, kadar ne moreta sprejemati skritih vidikov sebe in drugega. Ko se počutita varna, lahko negativne projekcije premagata in se med seboj dopolnjujeta ter razrešujeta stare vzorce. »Zakonski konflikt je v tem pomenu vedno odgovor na razočaranje, ker se obljube romantične ljubezni niso izpolnile« (Gostečnik 1998, 204–206).

V odnosu v zakonu se ponovno spominjamo odnosov, ki smo jih imeli v otroštvu. Zavest išče samo pozitivne karakteristike pri partnerju in želi zanikati, kar je negativnega pri izbiri prihodnjega partnerja. Ti vzorci so zasidrani globok v nas, v našem nezavednem, zaradi tega ne moremo mimo njih. Negativni vzorci potrebujejo rešitev, potrebujejo prečiščenje v odnosu. »Podzavestna potreba je, da nekdo, ki partnerja spominja na njegove starše, tudi restavrira prvotno življenjskost in celotnost. Pri izbiri partnerja posameznik na osnovi projekcijske identifikacije išče nekoga z istimi značilnostmi, nekoga, ki ga že pozna, saj je samo z njim možno priti do prvotne celovitosti. Partnerja v tej dinamiki obtožujeta drug drugega oziroma drug iz drugega naredita identificiranega pacienta, ki je kriv za vse partnerjeve travme in konflikte (Gostečnik 1998, 182–183).

2.3 Nepričakovane posledice ločitve

Otroci zaradi ločitve staršev najprej trpijo kratkoročno, pogosto pa trpijo tudi dolgoročno. Dolgoročne posledice so takrat, kadar se v njihovem otroštvu zmanjšuje zmožnost za kakovostno življenje. »Ključni vpliv na to, ali bo otrok nadalje, ko mine začetna stiska, v življenju lahko živel brez težav ali ne, sta bistvena dejavnika po ločitvi staršev:

- učinkovitost odnosa med očetom in materjo po ločitvi ter

- zadovoljstvo otroka v reorganizirani (novi) družini« (Štadler idr. 2009, 54).

Otrokom je težko, ko ob ločitvi izgubijo celovitost v družini. Posledice se kažejo na ekonomskem in socialnem področju. Ključno za starša je, da negativne posledice ločitve zmanjšata. Zato je potrebno veliko kontrole pri čustvih in medsebojnega sodelovanja (Štadler idr. 2009, 55).

Partnerja ob ločitvi najprej doživita šok. Med seboj se ne moreta več sporazumeti, zato je edini način ločitev. V drugi fazi se pojavi zanikanje. Pojavi se obrambni mehanizem zanikanja. V tretji fazi se pojavi čustvo jeze. Zakonec je tisti, ki drugega zakonca globoko rani. Jeza kot čustvo predstavlja položaje v preteklosti življenja, ki niso bile razrešene. Naslednje čustvo se pojavi v četrti fazi: žalost in z žalostjo povezana depresija. Vsekakor zakonca zaradi težav pozabljata, da je žalost normalen proces ob izgubi. Podobno kot ob izgubi bližnjega, če nam umre, potrebujemo čas žalovanja. Sledi faza pogajanja, ki temelji na principu »daj–dam«: dogovarjata se o otrocih, pri kom bodo živeli po ločitvi. Vse to jo še bolj oddaljuje eden od drugega. Kasneje se pojavi razpoloženje obupa. V tem obdobju spoznata, da ne moreta več hoditi po isti poti. Med njima se pojavi strah. V zadnji fazi nastopi ločitev, ki je lahko dejanska ali samo čustvena. Spoznata, da ni druge možnosti kot ločitev, čeprav sta še vedno fizično prisotna. Ni nujno, da ločitev poteka po teh fazah po vrsti. Nekatere faze so lahko ponovljive (Štadler idr. 2009, 41–43).

3. NEPOSREDNE POSLEDICE ZAKONSKIH KONFLIKTOV IN LOČITVE STARŠEV NA OTROKE

Za otroka je razpad partnerske zveze pretresljiv dogodek. Doživlja jo zelo boleče in se ob tem dogodku počuti čustveno prizadet. Težave, ki se pojavijo ob tem dogodku pri otroku, so povezane s konfliktnostjo med staršema. Dva temeljna dejavnika, ki zaznamujeta družine, v katerih se nerešen partnerski konflikt nadaljuje v prekinitve partnerskega odnosa, sta konfliktnost pred in po ločitvi ter razpad celovitosti družine.

Vsak otrok se drugače prilagaja na nove okoliščine. Otrokov odziv je odvisen od konfliktov v družini, od stiske otroka v ločitvenem procesu. Poleg teh dveh dejavnikov vpliva: starost otroka, njegov temperament, osebne značilnosti.

Navedena dva dejavnika se izražata skozi naslednje posebnosti:

- Konflikti se med staršema pojavljajo že pred razvezo.
- Odnosi med starši in otroki se spreminjajo zaradi stresnih situacij ali čustvenih stisk, ki jih imajo starši.
- Ustaljene navade in vloge v družini izginjajo.
- Prisotnost enega od staršev se izgublja.
- Prikrajšanost otroka, ker je starš odsoten.
- Otrok doživlja zmedenost in strah, ker ne razume nastalega položaja (Štadler idr. 2009, 45).

3.1 »Izgubljeni otrok« v družini

»Izgubljeni otrok« ne predstavlja v družini nobenega problema. Vsa družina je hvaležna, da ga ima. Globoko v sebi takšen otrok nosi starševski spor, ki ni bil razrešen. Lahko je bil ta spor med staršema v obliki nezaželene nosečnosti ali prevare. V sebi bo vedno čutil, da ni bil sprejet. Počutil se bo odveč in tako umikal v samoto ter tiho trpel. Vedno bo ostal čustveno zanemarjen in notranje izpraznjen. Tako bo vzoren in prilagodljiv otrok. S svojim načinom delovanja se bo potrudil ustreči vse, tudi prikritim

zahtevam svojih staršev. Imel bo občutek krivde in v sebi bo čutil, da je odgovoren za vse napetosti, ki se dogajajo v družini. Notranji jaz mu bo pravil, da če njega ne bi bilo, bi bilo vse popolnoma drugače. V družinah, kjer konflikt ni rešen, ali kjer so posamezni člani zaprti, otrok zelo dobro pozna čustveno konfliktnost in napetost, zato bo naredil vse, da bo ohranil svojo družino. Poskrbel bo za čustveno prizadete člane, četudi ne bo dobro razumel, kaj se dogaja v družini. S tem svojim načinom obnašanja bo poskušal družino ohraniti, zato svojih pravih čustev ne bo kazal in bo svoje želje potlačil. V življenju se bo srečal s podobnimi občutki in poskušal ohraniti osnovni vzorec, ki ga je pridobil doma (Gostečnik 1999, 252–254).

3.2 Otrok kot grešni kozel v družini

V družinah, kjer čustva in razpoloženja kot so jeza, bes, ali razočaranje niso odkrito izražena, ta jezna čustva zanikajo in jih prenesejo na otroke. Začnejo ga dojemati kot zahtevnega in nemogočega. »Primer tega je oče, ki pride domov in jezen ter razočaran ugotovi, da njegove žene ni doma. Jezen je, ker ne ve, kje je, še bolj pa ga vznemirja nepospravljeno stanovanje, ker to doživlja, kakor da žena zanj ne skrbi in ji ni mar, kako se on počuti. Svojo jezo in razočaranje bo zato stresal na otroka ali enega izmed otrok, ga krivil, kritiziral za vse mogoče«. Otrok v takšni družini igra vlogo grešnega kozla. Deluje kot sprejemnik negativnih čustev ter se enako odzove z vznemirjenjem, jezo in besom (Gostečnik 1999, 258).

3.3 Otrok kot čustveni partner v družini

V družinah si lahko eden od staršev v otroku najde čustvenega partnerja. Partner je dovolj samostojen, da ga drugi partner ne izkorišča za zadovoljitev potreb. Ni dovolj močan, da bi bil sposoben zapustiti takšen odnos, ki ga imata s partnerjem. Odzove se s čustvenim umikom. V primeru, da je ta otrok ženskega spola, mož svojo ženo ponižuje in občuduje svojo hčerko. Žena v takšnem odnosu ni čustveno dovzetna, zato se mora hči, da bi zadovoljila svoje hrepenenje po sprejetosti, obrniti na očeta. Postane njegov čustveni partner. V zakonu velja za nadomestek in postane čustveni partner očeta ali matere. S tem ohranja odnos med očetom in materjo, ki je poln konfliktov. Pri takšnem

odnosu gre za kršitev razmerja med starši in otrokom. Otrok mora postati odrasla oseba ali čustveni partner odrasli osebi, vendar tega ne zmore (Gostečnik 1999, 267–268).

3.4 Razvratni otrok v družini

V družini, kjer je otrok problematičen, eden od staršev svojo jezo prenaša na otroka, ta pa ponavlja starševsko jezo in povod zanjo ... Razvratni otrok, kot piše Gostečnik v knjigi Srečal sem svojo družino, »odigrava potlačeno jezo in agresijo staršev. Zato se vede in deluje kot družinski »maščevalec«. Vedenje otroka je uporniško in izzivalno. »Mati bo postajala vedno bolj jezna in besna tako na otroka, ki ji povzroča toliko težav, prikrito pa se bo jezila tudi na moža, ki ji ne pomaga pri vzgoji tega neobvladljivega otroka« (Gostečnik 1999, 277). V ozadju je mož jezen na svojo ženo, otrok samo preslikava njegovo jezo. Lahko je otrok žrtev očetove jeze, ko starša v otroku vidita, da ga je treba stalno opozarjati in grajati. Kasneje v življenju lahko postanejo žrtve ulice. Pogosto zlorablajo alkohol, droge. Ulica jim predstavlja varnost in zavetje, ker ga doma niso bili deležni. Obstajajo družine, kjer lahko en otrok igra dve vlogi (npr. grešnega kozla in maščevalca) (Gostečnik 1999, 277–278).

3.5 Otrok kot družinski rešitelj

V družinah, kjer je otrok družinski rešitelj, je eden izmed staršev depresiven ali ostali člani starša zaznavajo kot neuspešnega. Drugi partner se ima za bolj uspešnega in stalno kritizira neuspešnega partnerja. Potrebo po uspešnem partnerju prenaša na otroka in ga dojema kot da bi moral uresničiti potrebe po uspešnosti. Otrok postane družinski rešitelj ali tisti, ki naj bi družini prinesel ponos (Gostečnik 1999, 272).

4. VPLIV LOČITVE GLEDE NA STAROST OTROKA

4.1 Od rojstva do drugega leta

Dojenčki se zavedajo, kdaj so starši telesno navzoči, prav tako pa tudi, ko so navzoči čustveno. Odzivanje se kaže pri spanju in hranjenju. Kljub temu da sta oba starša čustveno vpletena z otrokom, se z ločitvijo staršev prekine dnevna rutina. Dojenček je v dveh domovih in s tem so povezane različne vonjave in zvoki, ki jih zaznava (srce.rkc.si).

Dojenčke razburijo spremembe dnevnega ritma in hitre odločitve. Doživljajo separacijski strah – strah pred zapustitvijo ljubljenih oseb. Ko pride do separacijskega strahu, se pojavlja jok, nemir, sprememba pri prehranjevanju in pri spanju. V obdobju ločevanja staršev dojenčki potrebujejo predvsem usklajenost in rutino. Najbolj so mirni v okolju, ki ga poznajo, torej med osebami, ki so jim bližnje (Štadler idr. 2009, 48).

4.2 Od drugega do petega leta

Otroci v tem obdobju nekoliko bolj prepoznavajo spremembe v družini. To je obdobje, ko se otrok razvija v lastni samostojnosti in potrebuje starše, ki ga bodo vodili. Če se starša v tem obdobju ločita, se malčki odzivajo tako, da lahko začnejo ponovno sesati prst, imajo težave s kontrolo odvajanja, pogosto se pojavljajo težave s spanjem. Čustvi, ki ju izražajo, sta jeza in žalost (jok). Jeza in nemir sta lahko namenjena določenemu staršu. Pojavlja se strah, predvsem, da bi jih zapustil še tisti starš, ki je ostal z njimi (Štadler idr. 2009, 48).

4.3 Od petega do osmega leta

V tem obdobju lahko doživljajo nemir in tesnobo. Niso še sposobni razumeti, da bo zanje v življenju poskrbljeno. Ob tem se pojavlja strah pred neznanim. Starši imajo nalogo, da jih pomirijo in jim dajo občutek varnosti. Zaradi čustvene preobremenjenosti

imajo lahko težave v šoli (srce.rkc.si). Otroci poskušajo razumeti nastalo družinsko situacijo. Pogosto si razlagajo nastal položaj v povezavi s sabo, tako da se čutijo krive za prepir med staršema. Znaki, ki so čustveno vidni, so: otopelost in potrtnost, strahovi, pridnost, težave v medosebnih odnosih, upornost, agresivnost. Vse to izražajo zaradi občutka nesreče. Pogosta so tudi psihosomatska obolenja (bolečine v želodcu, glavoboli). Cenijo pravičnost, da lahko z vsakim staršem preživijo enako časa. V tem obdobju jih zanima, kdo je kriv za ločitev. Sposoben je razumeti, da se situacija, ki je nastala v njegovi družini, dogaja tudi v več drugih družinah (Štadler idr. 2009, 48–49).

4.4 Od devetega do dvanajstega leta

V tem obdobju otroci trpijo zaradi nizkega samospoštovanja. Začnejo odkrivati svojo vrednost. Ob ločitvi iščejo povzročitelja in krivca. Obnašajo se na način, ki ni v skladu z njihovo starostjo. Deček, ki niti še ni najstnik, se začne obnašati kot odrasel moški. Deklica se oddalji od svoje matere in prehitro vstopi v spolnost. V tem obdobju otroci veliko sanjajo. Sanjajo o tem, da bi se roditelj vrnil nazaj. Želijo živeti z drugim od staršev, da bi videl, ali ga bo ta sprejel (srce.rkc.si).

4.5 Najstniki in mladostniki po dvanajstem letu starosti

Večina staršev misli, da bodo najstniki ločitev razumeli in se s tem lažje sprijeli, kot če bi bili mlajši. Ločitev najstnike zelo prizadene. V času po dvanajstem letu si mladostniki izoblikujejo sistem vrednot v življenju. Bolj so doumljivi za dogajanje v povezavi z ločitvijo staršev. Starši morajo pomagati tako, da mladostniki sami predelajo sliko o ločitvi (srce.rkc.si).

5. KOMPULZIVNO PONAVLJANJE

Freud je razvil teorijo o nagonu smrti. S to teorijo je želel pokazati, kako deluje kompulzivno ponavljanje. »Mehanizem kompulzivnega ponavljanja lahko razumemo kot obrambo pred travmatičnimi bolečimi spomini in kot poskus obvladovanja teh spominov. Gre za ponavljanje istih napak (npr. ločeni se ponovno poročijo z osebo istega značaja, pri čemer se pojavljajo iste napake« (studentski.net 2014, 7).

Freud razlaga naravo našega spomina. V zgodnjem otroštvu se spomin nanaša na stvari, ki so nepomembne. V spominu neke odrasle osebe včasih ni sledi, da bi nam bilo mar za spomina vredne vtise, ki smo jih doživljali v otroštvu. Freud pravi, da »spomin izbira med vtisi, ki se mu nudijo«. Iz tega lahko sklepamo, da izbira v otroštvu poteka drugače kot v zrelejših letih. Ker se indiferentni otroški spomini niso ohranili zaradi lastne vsebine, temveč na podlagi asociacij z drugimi dogodki, ki smo jih potlačili, Freud te spomine imenuje: »prekrivajoči spomini« (Freud 2006, 43). V teh spominih tičijo nezavedni nagibi tudi za kompulzivno ponavljanje.

5.1 Kompulzivno ponavljanje pri osebah v Svetem pismu

Biblične zgodbe učijo, da konflikti v enem rodu povzročijo konflikte v naslednjih rodovih na nezavedni ravni. Začetek spora predstavlja drevo spoznanja. Spor se začne tudi pri Abrahamu in se kasneje kompulzivno ponavlja več generacij, vse do četrte generacije Jožefa iz Egipta. Abraham je ženi Sari predlagal, naj se pretvarja, da je njegova sestra. S tem sta prenehala biti mož in žena. Ta konflikt je vplival na Jožefovo izgnanstvo v Egipt. Izak, Abrahamov sin, bi ponovil napako, če ga Bog ne bi predčasno opozoril na očetove napake. Dva rodova sta bila med seboj konfliktna in konfliktnost se nadaljuje med Rebekina in Izakova otroka – Ezava in Jakoba. Njun prepir je bil že v materinem telesu. Za spravo med seboj sta potrebovala dolgo. Na področju zakonskega življenja sta pretrgala konflikt tako, da se nista ločila ali razmišljala o tem. Jakobovi otroci so spremljali spor med Jakobom in Ezavom, niso pa več zaznali zakonskih sporov. Nasprotno Jakob zakonske spore še vedno občuti in vzljubi enega otroka –

Jožefa – ter mu s tem bolj popušča, kar povzroči spor med Jožefom in njegovimi brati. »Iz tega sledi, da v življenju povzročamo tako globoke bolečine, da jih ena sama generacija ne more preboleti in do konca predelati« (Gerjolj 2011, 55–57).

5.2 Medgeneracijski prenos bolečin in travm

Bolečine in travme se prenašajo medgeneracijsko. Travma je lahko zaradi zlorab, nasilja, zasvojenosti. »Travme se namreč tako globoko zarišejo v posameznikovo notranjost oziroma strukturo družine, da se nato samo še presajajo v nadaljnje generacije.« Prenos poteka nezavedno. Ne prenašajo se samo travme, ampak tudi miselni in čustveni procesi. Prenašajo se osnovna čustva (sram, gnus, strah, žalost in jeza, veselje). Pri tem gre za izvorni greh družine (Gostečnik 2009, 293).

5.3 Teološki vidik greha v Svetem pismu

Greh je vedno nekaj, kar zadeva človekov odnos z Bogom. Predstavlja odnos med Bogom in človekom. Je zavrnitev Božje ljubezni in prijateljstva, ki ga Bog nudi človeku. To je teološkost samega greha. Temeljno pravilo »ki Izraelu zagotavlja obstanek v občestvu izvoljenosti z vsemi blagoslovi, je izpolnjevanje ustaljenih navad, ki so dobile svoj temeljni izraz v dekalogu.« Deset Božjih zapovedi predstavlja »merilo človeške zvestobe«. (Lah 2003, 297).

Blagoslov, ki ga je prejel Abraham, je za vsa ljudstva na zemlji. Ne gre le za Izraelsko ljudstvo, kar ponazarjajo tudi številni svetopisemski poudarki, kot npr.: »Blagoslovil bom tiste, ki te bodo blagoslavljali in preklel tiste, ki te bodo preklinjali, in v tebi bodo blagoslovljeni vsi rodovi zemlje« (1Mz 12,3).

Posledice greha pa Sveto pismo predvsem v povezavi s pojmom izvoljenega ljudstva, kar vidimo zlasti pri opisih Mojzesove vloge. Mojzesovo posredovanje je v korist vsemu izvoljenemu ljudstvu. Ljudstvo je grešilo. Naredili so si malik. Mojzes je goreče prosil Boga, naj jim odpusti. Svoje prošnje Bogu je utemeljeval v smislu, da ne vedo kaj delajo. Kot visoko motiviran voditelj je želel odgovornost za ljudstvo prevzeti nase in

zato je prosil Boga, naj jim izbriše ta nepremišljen greh, ter raje njega kaznuje: »Drugi dan je Mojzes rekel ljudstvu: »Zgrešili ste velik greh, a zdaj pojdem gor h Gospodu; morda dosežem spravo za vaš greh. Vrnil se je h Gospodu in rekel: »Oh, to ljudstvo je zagrešilo velik greh: naredili so si bogove iz zlata. Vendar zdaj, ko bi ti odpustil njihov greh! Če pa ne, izbriši, prosim, mene iz svoje knjige, ki si jo napisal!« (2Mz 32, 30–32). Na temelju solidarnosti med ljudstvom temelji kolektivna odgovornost. Zaradi greha, ki ga je storil en človek, so lahko prizadeti vsi.

Tudi preroki in modrostne knjige se držijo te sheme o kolektivni odgovornosti, ki ne zadene le ene generacije. Poleg osebne kazni naglašajo tudi kolektivno kazen za grehe in krivice. Tako je pri Jeremiju, v žalostinkah, v Sirahovi knjigi razvidno, da se greh kompulzivno prenaša iz roda v rod.

- »Tisočem izkazuješ dobroto, krivdo očetov pa plačuješ v naročje njihovih otrok za njimi, veliki, mogočni Bog, čigar ime je Gospod nad vojskami« (Jer 32,18).
- »Naši očetje so grešili in jih ni več, mi smo tisti, ki nosimo njihovo krivdo« (Žal 5,7).
- »Brezbožni oče bo moral prenašati očitke otrok, ker bodo po njegovi krivdi zaničevani« (Sir 41,7).
- »Otroci prešuštnikov pa ne bodo dosegli popolnosti, potomstvo nepostavne postelje bo zamrlo« (Mdr 3,16).

Sveto pismo izpostavlja tudi pozitivne razsežnosti kompulzivnega ponavljanja, saj se prenašajo iz roda v rod prav tako pozitivni in plemeniti vzorci ravnanja. Ob tem daje Sveto pismo velik poudarek osebnemu odnosu do Boga, na podlagi katerega je človek zmožen presegati izzive in nevarnosti kompulzivnega ponavljanja negativnih vzorcev.

- »Tistega dne ne bodo več govorili: »Očetje so jedli kisl grozdje, zobje otrok pa so skominasti« (Jer 31,29).
- »Kakor jaz živim, govori Gospod Bog, ne uporabljajte več tega pregovora v Izraelu!« (Ezk 18,3).

Solidarnost je torej v dobrem in slabem. »Ne gre zgolj za dejstvo, da eni nosijo posledice grehov drugih, čeprav jih notranje ne prizadenejo, temveč da obstaja

solidarnost v zlu samem in ne samo v njegovih posledicah.« Sodelovanje ni samo v dobrem, ampak prav tako je lahko sodelovanje v zlu. »Izkustvo uči, da otroci hodijo po poti pogube svojih očetov in so pogosto še slabši od njih.« (Lah 2003, 297–298) Pri Jeremiju, Ezekielu, Ozeju in Amosu se lepo vidi iz vrstic prenašanje zlega iz roda v rod. Kasnejša generacija lahko stori še hujše zlo, kot predhodna.

- »Tako govori Gospod Bog: Kaj so vaši očetje našli krivičnega na meni, da so se oddaljili od mene, da so šli za puhlimi maliki in postali puhli? Niso rekli: »Kje je Gospod, ki nas je izpeljal iz egiptovske dežele, ki nas je vodila po puščavi, po pusti in jamasti deželi, po sušni in mračni deželi, po deželi, skozi katero nihče ne hodi in kjer ne prebiva noben človek?« Pripeljal sem vas v rodovitno deželo, da bi uživali njene sadove in njene dobrine. A ko ste prišli, ste oskrunili mojo deželo in mojo dediščino spremenili v gnusobo. Duhovniki niso rekli: »Kje je Gospod?« Čuvarji postave me niso hoteli poznati in pastirji so se mi upirali. Preroki so prerokovali v Baalovem imenu in hodili za tistimi, ki ne morejo pomagati« (Jer, 5–8).
- »Glej vsak sestavljalavec pregovorov bo na tvoj račun uporabil zbadljivko in rekel: "Kakršna mati, takšna hči!"« (Ezk 16,44).
- »Od gibeških dni dalje si grešil, Izrael; tam so stali, ni jih izučila vojna v Gibeji proti sinovom hudobije« (Oz 10,9).
- »Tako govori Gospod: Zaradi treh pregreh Juda, zaradi štirih tega ne bom odvrnil: Ker so zavrgli Gospodovo postavo, niso pazili na njegove zapovedi in so jih zapeljali njihovi maliki, za katerimi so hodili njihovi očetje« (Am 2,4).
- »Moje oči bodo na zvestih v deželi, da bodo bivali z mano. Kdor hodi po popolni poti, on mi bo služil« (Ps 106,6)

5.3.1 Izvor greha v Stari zavezi

Ko storimo greh, pretrgamo zaupni odnos z Bogom. Človek v svoji notranjosti čuti nemir. Težave v medsebojnih odnosih, ob vzgajanju otrok... Vse to se čuti kot posledica greha. »Prvi greh torej ni osamljen primer, ampak ustvarja objektivno stanje, ne prizadene samo »moža« in »žene«, ampak se v ta položaj rojevajo tudi otroci.« Za človeka je takšno stanje brezizhodno. Kljub vsemu ga Bog ne zapusti (Lah 2003, 299).

Po prvem grehu se s človekovo izgubo Božjega prijateljstva in sreče nadaljuje zgodovina greha in smrti, tako pri Kajnu (1Mz 4,8) in vseh njegovih naslednikih (4,17). Očetje vplivajo na svoje otroke, torej vplivajo na poznejše rodove. »Greh se širi v zgodovini, dokler ni splošno navzoč v svetu«. (Lah 2003, 300)

- »Gospod pa je videl, da na zemlji narašča hudobija in da je vse mišljenje in hotenje njegovega srca ves dan le hudobno (1Mz 6,5).

Ob kaosu, ki vlada v svetu, ostane zelo malo ljudi, po katerih se zgodovina ponovno začne. Greh se vrne in ostaja nad ljudmi. V Svetem pismu Noetova družina ni ostala izvzeta iz greha, ki se je pričel nekje v preteklosti.

- »Ko se je Noe prebudil iz vinske omame in izvedel, kaj mu je storil njegov mlajši sin, je rekel: »Preklet bodi Kanaan, bodi hlapec hlapcev svojih bratov!« (1Mz 9, 24–25).

5.3.2 Pojmovanje greha v Novi zavezi

Nova zaveza univerzalnost greha razlaga glede na Staro zavezo. Nova zaveza zagovarja individualno odgovornost. Individualna odgovornost je v nasprotju s Staro zavezo, kot smo v prejšnjem podpoglavju prikazali. Stara zaveza temelji na skupinski odgovornosti.

- »Začel jim je govoriti v prilikah:«Neki človek je zasadil vinograd, ga obdal z ograjo, izkopal stiskalnico in sezidal stolp. Dal ga je v najem viničarjem in odpotoval. Ob določenem času je poslal k viničarjem služabnika, da bi dobil od njih del sadov iz vinograda. Ti pa so ga zgrabili, pretepli, in odpravili praznih rok. Nato je poslal k njim drugega služabnika. Ranili so ga na glavi in ga zasramovali. Poslal je še enega in so ga ubili. Tako se je dogajalo še mnogim drugim: ene so pretepli, druge ubili. Imel je še enega, ljubljenega sina. Nazadnje je k njim poslal njega in rekel: »Mojega sina bodo spoštovali«. Tisti viničarji pa so govorili med seboj: »Ta je dedič. Dajmo ubijmo ga in dediščina bo naša!«. Zgrabili so ga, ubili in vrgli iz vinograda. Kaj bo torej storil gospodar vinograda? Prišel bo in viničarje pokončal, vinograd pa dal drugim. Ali niste brali tega Pisma: Kamen, ki so ga zidarji zavrgli, je postal vogelni kamen. Gospod je to naredil in čudovito je v naših

očeh«. In poskušali so ga zgrabiti, pa so se zbali množice. Spoznali so seveda, da je to priliko rekel proti njem. Pustili so ga torej in odšli« (Mr 12, 1–12).

Rodovno solidarnost spremlja moralna solidarnost, ta »zedinja različne rodove in povezuje med seboj sodobnike« (Lah 2003, 302).

6. PODOBA PARTNERJA IN VPLIV TE PODOBE NA KASNEJŠE ŽIVLJENJE

6.1 Nasprotja se privlačijo

Podoba v zaljubljenosti nas usmerja k izbiri zakonca, ki je drugačen od staršev, ker ima sam neprečiščene odnose s starši. »Moški, ki je bil kot otrok priča nezvestobe svoje matere, bo na tej osnovi izbral žensko, katere temeljna značilnost je zvestoba.« Privlačijo nas torej ljudje, ki so skladni s podobo v zaljubljenosti (Cummings in Davies, 2010, 192).

Ta podoba je shranjena v našem nezavednem. Ob srečanju s takšno osebo se poistovetimo z romantično podobo, ki jo imamo shranjeno v našem nezavednem. Če oseba ustreza merilom romantične podobe in se zaljubljenca s podobo identificirata, lahko govorimo o »vzajemni projekciji in identifikaciji« (Hendrix, 1992, 192–193).

6.2 Zrel odnos

Faza zaljubljenosti obljublja trden in dolgotrajen odnos. V zaljubljenosti si želimo, da bi to stanje trajalo v nedogled. V tem času se morata zaljubljenca odločiti, ali se bosta trudila za zavesten odnos. »Ko torej najbolj strastna zaljubljenost mine, se pred partnerjema začno odpirati celi repertoarji najrazličnejših tem, ki so bile doslej popolnoma ali vsaj bolj ali manj prikrite. Vsi odnosi temeljijo na relaciji, na odnosnosti. Ta odnos se izpostavi v mladosti. Vse življenje želimo imeti takšen odnos, ki nam je bil predstavljen v mladosti (Gostečnik 2010, 213–214).

6.3 Odnos do sebe in drugih

V odnosu do drugega moramo imeti zmožnost empatije, da se lahko vživimo v čustva drugega in ga razumemo. »V tem smislu je intimnost prepoznavanje, da je drugi del tebe in ti del drugega, pogoj za to pa je, da partnerja spoštujeta razlike, ki nepreklicno

obstajajo med njima.« Človeški odnosi so uresničeni, ko smo izpopolnjeni do sebe in seveda tudi do drugih (Gostečnik 2010, 364–365).

6.4 Anksioznost in obrambni mehanizem razcepa

Anksioznost je tesnoba, le-to pa se povezuje s strahom. Kot navaja Gostečnik v knjigi *Neprodorna skrivnost intime*, je anksioznost »globok strah pred izginotjem: izgubo sebe ali pa drugega, od kogar je ta posameznik odvisen«. V tem pomenu definicije gre za »psihološko odvisnost od druge osebe, ki naj bi vzdrževala občutek posameznikovega jaza«. Boji se, da bi izgubil drugega. Če je posameznik tesnoben, raje trpi v odnosu, kot da bi odnos zapustil (Catherall 2004, 337).

Posameznik uporablja mehanizem razcepa pri »razreševanju paradoksa, kompleksnosti in negotovosti, katerega posledica je redukcionistični predambivalentni način oziroma način »vse ali nič«, in sicer tako pri dojetanju kakor tudi pri odnosih, ki jih ta oseba vzpostavlja«. Ljudje, ki niso zmožni obrambnega mehanizma razcepa, so tesnobni (Solomon 2009, 338).

7. EMPIRIČNA RAZISKAVA

Teorijo sem želela preveriti na praktičnem primeru. Opravila sem dva intervjuja, kjer se je ločitev prenašala iz generacije v generacijo. Oseb na njuno željo ne bom poimenovala. Prva oseba je oče, druga pa sin.

7.1 Predstavitev intervjujev

7.1.1 Intervju z očetom

Oče se je ob ločitvi čutil prizadet, prisotno je bilo samopomilovanje, ni mogel sprejeti ločitve, obremenjen je bil z mnenjem drugih. Torej, kaj bodo drugi o tem dogodku rekli. Ob ločitvi z ženo je doživljal žalost in razočaranje. Zanimal me je odnos med njegovima staršema in kako se je počutil kot otrok. V času, ko je bil oče še otrok, so bile razmere popolnoma drugačne, kot so danes. Izhajal je iz kmečke družine, njegov oče je ob večerih preživel čas v gostilni. Zelo je bil negativen: veliko je bilo grdih besed. Mati se je umikala k dramskim dejavnostim in petju. Njegov oče mu je zgodaj umrl, zato je moral poprijeti za vsa dela na kmetiji. Zanj mladost ni bila lepa, a se je od nje veliko naučil.

Oče meni, da je vzrok za ločitev vedno pri obeh (lahko je pri nekom večji vzrok, pri drugem manjši). Vzroki so bili: z nekdanjo ženo sta se premlada poročila, nista imela dovolj izkušenj, študij in gradnja hiše. Vse to je pripeljalo do nesoglasij in razhajanj. Oče sinu ni povedal, da se z ženo ločujeta. Sinu je za ločitev povedala njegova mama, torej nekdanja žena očeta. Sporazumno sta se dogovorila, da ostane sin pri nekdanji ženi. Dejansko je sin ostal pri očetu. Drugače sedaj z njegovim razmišljanjem ne bi naredil nič, da do ločitve takrat ne bi prišlo, saj oče meni, da se vse zgodi z nekim razlogom. Zdaj vidi, da je prav, da je do ločitve prišlo, ker sta si preveč različna. Zakon bi bil verjetno samo sobivanje, kar predstavlja za očeta životarjenje. Odnos z nekdanjo ženo imata korekten. Ker se je ločil tudi sin, sem zastavila vprašanje, kakor je doživljal sinovo ločitev, ali ga je mogoče presenetila. Očeta sinova ločitev ni presenetila, o ločitvi

sta se pogovarjala. Ni se želel vmešavati v ločitev sina in njegove nekdanje žene. Glede na okoliščine meni, da je bila sinova ločitev pravilna izbira.

7.1.2 Intervju s sinom

Zanj nasprotno ločitev ni bila stresna. Na ločitev staršev ni imel vpliva, z ženo sta se ločila namerno. Ob konfliktnih situacijah med njim in ženo in ob konfliktnih situacijah med staršema je zaznal podobnosti, reakcije v konfliktih so bile podobne. Ko sta se ločevala starša, se ni počutil zapostavljen. Starša sta torej dobro usklajevala odnose med seboj in do sina. Vzrok ločitve je enak kot pri očetu. Z ženo sta si bila preveč različna. Zdaj ne bi storil nič drugače, da do ločitve ne bi prišlo. Sin je spoznal, da je vsak odnos podoben, je samo stvar prilagajanja in potrpljenja med osebama. Z nekdanjo ženo ima v redu odnos in če pogleda nazaj, mu ni žal, da se je ločil. Svojima sinovoma ne bi mogel dati pametnega nasveta glede izbire partnerja, ker nikoli nisi dovolj pameten pri izbiri partnerja. Če odnos ne gre, se je bolje ločiti in iti svojo pot, kot vztrajati v slabem odnosu.

7.2 ANALIZA INTERVJUJEV

Iz vse navedene literature lahko teorijo povežemo v prakso in tako analiziramo intervju s sinom in z očetom.

7.2.1 Analiza intervjuja z očetom

Oče je ob fazi ločevanja doživel šok. Čustva ob ločitvi so bila žalost, sram, razočaranje. Njegov prvotni odnos med staršema je bil poln razočaranja, ker je bil njegov oče čustveno odsoten. Mati se je zaradi nesprejetosti njegovega očeta odmikala. Veliko izgubo je predstavljala smrt očeta in s tem povezan proces žalovanja. Prestajal je podobno izgubo kot ob ločitvi z ženo. Z nekdanjo ženo sta se poročila prezgodaj. Nista prebrodila faze zaljubljenosti v zavestno zvezo. Na začetku zveze sta sprejemala velike odgovornosti, kot sta gradnja hiše, študij. En partner je lahko pripravljen študirati, drugi

te stvari ne razume in ga omejuje ali se ni pripravljen prilagoditi razmeram ob študiju. Novice o ločitvi oče sinu ni povedal, povedala mu jo je žena. Oče je doživljal fazo zanikanja, ker še ni bil pripravljen sprejeti ločitve. Zato je to odgovornost prevzela žena. V fazi pogajanja sta se odločila, da sin ostane pri materi. Kot sem sama razumela, je sin ostal fizično pri materi, čustveno je bil bolj navezan na očeta, ker ga je seveda izgubil na neki način. Zato pravi, da je dejansko sin ostal pri njem.

Kasneje se je ločil tudi sin. Sinova ločitev očeta ni močno presenetila, ker je verjetno videl podoben vzorec tudi pri sebi. Vzrok ločitve so bile prevelike razlike med partnerjema. Vendar smo iz literature razbrali, da se nasprotja privlačijo. Sin je v svoji ženi iskal podobo, ki ne bi bila primerljiva s starševsko podobo. Odnos temelji na celjenju ran, ki smo jih pridobili v zgodnjem otroštvu. Torej: če je bil oče odsoten in mati preveč dejavna drugje, je sin iskal podobne značilnosti pri svoji bodoči ženi. Te stvari lahko presežemo v zavestnem odnosu, ko se trudimo za zavestno partnerstvo. Prepoznamo, zakaj tako delujemo, zakaj nas določene stvari, občutki motijo. Ali so me te stvari mogoče motile že pri moji materi in očetu. Na prejšnji fakulteti smo imeli predmet Čustvena inteligenca in osebni razvoj. Naučili smo se tehnike zrcaljenja, ki temelji na tem, da smo vsi zrcalo eden drugemu (ali da smo podoba (imago) eden drugega). Pri tej tehniki vprašam svojega partnerja: »Ali si mi zdaj na razpolago?« Partner pove svoje občutke in zakaj se tako počuti, zaradi nekega dogodka. Drugi partner njegove besede ponovi, brez posmeha. Torej iz te tehnike je razvidno, da smo zrcalo eden drugemu. Bistveno v odnosu je poslušanje. V konfliktni situaciji se ne znamo poslušati in govorimo eden čez drugega. Pravzaprav konec koncev govorimo o enakih stvareh, vendar na različen način.

7.2.2 Analiza intervjuja s sinom

Sinu ločitev ni bila stresna. Verjetno je doživljal fazo zanikanja. Ukvarjal se je z drugimi zunanjimi dejavniki, da bi boleč dogodek ločitve premostil. Ob sporih z ženo je zaznal podobne konfliktno situacije, kot sta jih imela njegova mati in oče. Njegov oče, je dejal, da ga sinova ločitev ni presenetila. Torej je pri sebi videl podobne reakcije, ki sta jih imela z ženo. Starša sta se dobro usklajevala med seboj, vendar je oče dejal, da je bil sin dejansko bolj pri njem. Čustveno je bil verjetno bolj navezan na očeta, ker ga ni

mogel imeti zmeraj ob sebi. Z ženo se je enako kot oče ločil, ker sta si bila preveč različna. Verjetno tudi on ni presegel začetne faze zaljubljenosti in se sam ni mogel spustiti v zavestni odnos, podobno kot tudi oče. Zdaj je spoznal, da je vsak odnos zelo podoben. Vsak odnos naprej je podoben, ker vedno iščemo primarno podobo. Veliko ljudi se loči enkrat, dvakrat ali celo trikrat. Na koncu spoznajo, da bi bilo najbolje reševati prvi zakon. Težava torej tiči v nas, partner je samo naša podoba. Zato z ločitvijo ne rešimo problema, ampak ga lahko kasneje prenesemo v drugega partnerja.

ZAKLJUČEK

Ločitev staršev je travmatična izkušnja, ki se lahko prenaša iz generacije v generacijo. Seveda obstajajo tudi izjeme. Ob vsej prebrani literaturi mi po glavi odmeva odlomek iz Svetega pisma: »Na začetku stvarjenja pa ju je Bog ustvaril kot moža in ženo. Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta oba eno meso. Tako nista več dva, ampak eno meso. Kar je torej Bog združil, tega naj človek ne ločuje!« Kot je bilo razloženo v članku mojega mentorja: *in* predstavlja odnos. Mož in žena, ki imata med seboj odnos.

Vsekakor odnos ni nekaj samoumevnega. Celo življenje moramo delati na odnosu s seboj in prav tako na odnosu do svojega bližnjega. Ločitev ne predstavlja rešitve, s tem pretrgamo odnos z osebo, ki jo ljubimo, hkrati pretrgamo odnos do samega sebe.

Pri izbiri partnerja, kot smo prebrali, iščemo podobo očeta in matere, ki smo jo imeli v otroštvu. Ko se bomo ločili, bomo pretrgali odnos, a se iz tega ne bomo nič naučili. Našli si bomo podobno osebo. Truditi se moramo za zavestno partnerstvo in zavestno starševstvo, kot pravi dr. Harville Hendrix. V nas delujejo pramožgani (stari možgani), ki imajo slike – podobe iz otroštva. Ob partnerju želimo zaceliti rane iz otroštva, zato je njun namen, da z novimi možgani (z zavestjo) prepoznavata vzroke, zakaj v določenih situacijah tako delujeta in se poskušata eden drugega razumeti.

Na koncu diplomske naloge smo se posvetili analizi intervjujev in tako smo povezali teoretični in praktični vidik. Ločitev predstavlja velik šok tako za zakonca kot tudi za otroke. Poglavje, ki govori o medgeneracijskem prenosu travm na primeru iz knjige dr. Christana Gostečnika, lepo ponazori ta medgeneracijski prenos. Kot smo na začetku napisali: ločitev predstavlja travmo. Travme, čustva, misli se prenašajo iz generacije v generacijo. Vse globoke rane na nas pustijo velik pečat. Kasneje v življenju se moramo zelo truditi, da odpravimo te bolečine, blokade.

Partnerja si najdemo, da zacelimo te globoke rane in se trudimo za zavestni odnos. Tako eden do drugega postaneva zdravilca. Vsekakor življenje ni postlano s cvetjem, zato

trdno partnerstvo res lahko prenese vse hudo – kot je nekaterim rečeno pred oltarjem na poročni dan: »V dobrem in slabem.«

POVZETEK

Ločitev staršev trajno zaznamuje tako otroke kot zakonca, ki se ločujeta. Proces ločitve staršev se lahko naprej prenaša iz generacije v generacijo. To kompulzivno ponavljanje prekine šele četrta generacija, lahko tudi že kakšna generacija prej.

Na začetku je poudarjen prav ta vidik prenašanja vzorcev iz generacije v generacijo na svetopisemskem primeru od Abrahama do Jožefa iz Egipta. Dotaknili smo se področja delovanja otroka v družini – ali se počuti kot izgubljen otrok v družini, kot grešni kozel, kot čustveni partner. Ločitev staršev različno vpliva na otroka glede na otrokovo starost. Pri starosti dveh let otrok zaznava ločitev drugače kot pri osmih letih. V nadaljevanju smo opredelili kompulzivno ponavljanje. Kompulzivno ponavljanje se kaže na treh področjih: deviacije, odnosi in suicidnost. Znane so tudi kompulzivne motnje – obsesivne-kompulzivne motnje, kjer se posamezne navade spremenijo v obveznosti in se pretirano osredotočamo na možne uničujoče posledice nekega dogodka.

V zadnjem delu diplomske naloge je vzorec prenašanja kompulzivnega ponavljanja ločitve staršev potrjen na konkretnem primeru. Na podlagi intervjujev smo potrdili, da se lahko ločitev prenaša iz generacije v generacijo. Bistvu vsakega odnosa je sprotno reševanje težav in veliko poslušanja in prilagajanja.

Ključne besede: ločitev staršev, svetopisemski vidik, družina, starost otroka, kompulzivno ponavljanje.

ABSTRACT

Divorce of parents permanently marks children as well as spouses, who are getting divorced. The process of parent's divorce can be passed on from generation to generation. This compulsory repetition is stopped by the fourth generation, maybe even by a generation before.

At the beginning the perspective of passing patterns from generation to generation is stressed by the Bible example from Abraham to Joseph from Egypt. We have touched the area of child activity in a family – does he or she feel like a lost child in a family, like a scapegoat, like an emotional partner. Divorce of parents affects children differently, according to their age. We look at divorce differently at the age of two as at the age of eight. In the continuation we defined compulsory repetition. Compulsory repetition is shown in three areas: deviations, relationships and suicidal. Compulsory disruptions are also known – obsessive - compulsory disruption, where individual habits turn into needs and we focus on possible destroying consequence of a certain event too much.

In the last part of the diploma there is a pattern of passing compulsory repetition of parent's divorce, confirmed by an actual example. We have confirmed by interviews, that a divorce can be passed from generation to generation. The point of every relationship it is solving problems regularly and a lot of listening and adjusting.

Key words: divorce of parents, the Bible point of view, family, the age of a child, compulsory repetition.

REFERENCE

- Babin Skrušny, Nastja in Gogala Neubauer, Jasna. 2005. *Družinski psihološki priročnik*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Catherall, D. R. (ur.). 2004: *Handbook of stress, trauma and the family*. New York, NY: Brunner–Routledge.
- Cohen, J., Norman. 1998. *Voices from Genesis: Guiding Us Through the Stages of Life*. Woodstock, Vermont: Jewish Lights Publishing.
- Cummings, E. M in Davies, P.T.2010. *Marital conflict and children: An Emotional security perspective*. New York, NY: Guilford Press.
- Freud, Sigmund. 2006. *Psihopatologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Gerjolj, Stanko. Kompulzivno ponavljanje in sprava, 55–57. 2011. V: Juhant, Janez (ur.), Strahovnik, Vojko (ur.), Žalec, Bojan (ur.). *Izvor odpuščanja in sprave: Človek ali Bog?: pravni procesi in Slovenci*. Zbirka Znanstvena knjižnica, 26. Ljubljana: Teološka fakulteta: Družina.
- Gerjolj, Stanko. 2006. *Živeti, delati, ljubiti*. Celje: Mohorjeva družba.
- Gostečnik, Christian. 2009. *Me imata kaj rada*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, Christian. 1998. *Ne grenite svojih otrok*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, Christian. 2010. *Neprodorna skrivnost intime*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, Christian. 1999. *Srečal sem svojo družino*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski center.

Hartley, E. John. 2000. *New International Biblical Commentary: Genesis*. Peabody, Massachusetts and United Kingdom: Hendrickson Publishers, Paternoster Press.

Hendrix, Harville. 1992. *Keeping the love you find*. New York: Pocket Books.

Hendrix, Harville in Hunt, Helen. 2006. *Zdrav otrok in ljubezen staršev*. Ljubljana: Orbis.

Lah, Avguštin. 2003. Teološka antropologija: Teološki vidik greha v Svetem pismu, 297–302. V: Sorč, Ciril (ur.). *Priročnik dogmatične teologije*. Ljubljana: Družina.

Loder, E. James. 1998. *The Logic of the Spirit: Human Development in Theological Perspective*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Solomon, M. F. 2009. Emotion in romantic partners: Intimacy, found, intimacy lost, intimacy reclaimed. V D. Fosha, D. J. Siegel in M. F. Solomon (ur.), *The healing power of emotion: Affective neuroscience, development and clinical practice*, 232–256. New York, NY: W.W. Norton and Company.

Srce.rkc.si. *Skrb za otroke po razvezi v luči Božje Besede*. http://srce.rkc.si/dokumenti/Otroci_po_razvezi_in_njihovi_starsi_v_luci_b_besede.pdf (pridobljeno 22. avgusta).

Studentski.net. 2014. *Psihologija religije – vprašanja in odgovori*. http://studentski.net/gradivo/ulj_tef_tr1_ups_izp_psihologija_religije_vprasanja_in_odg_ovori_01?r=1 (pridobljeno 23. avgusta).

Štadler, Alenka idr. 2009. *Otrok in ločitev staršev*. Ljubljana: Založba Otroci.

Vstopi v Sveto pismo: Slovenski standardni prevod z barvnimi prilogami. 2002. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

PRILOGE

PRILOGA 1

INTERVJU Z OČETOM

1.) Kako je na Vas vplivala ločitev?

Po ločitvi sem bil prizadet, prisotno je bilo samopomilovanje, nesprejemanje ločitve, obremenjeval sem se z mnenjem drugih.

2.) Kakšna čustva ste doživljali ob ločitvi z ženo?

Žalost in razočaranje.

3.) Kako ste doživljali zakonski odnos svojih staršev?

V moji mladosti so bile razmere v kmečkih družinah drugačne, neprimerljive s sedanjim časom. Oče se je ob večerih družil s sosedi ob kartah ali v gostilni, bilo je veliko preklinjanja in grdih besed. Mama se je umikala dramski dejavnosti in petju. Oče je zgodaj umrl in sem moral poprijeti za vsa dela na kmetiji. Mladost ni bila lepa, a sem vseeno od tega nekaj odnesel.

4.) Zakaj sta se pravzaprav ločili, kaj je bil vzrok ločitve?

Vzrok za ločitev je vedno pri obeh zakoncih mogoče pri enem več drugem manj. Premlada sva se poročila, brez izkušenj-študij nato gradnja hiše, počasi prihajalo do nesoglasij in razhajanj.

5.) Kako ste težave v vajinem zakonskem odnosu in ločitev predstavili svojemu sinu? Kako je po vašem mnenju doživljal in sprejemal vaše informacije?

Sinu je povedala žena. Sporazumno sva se dogovorila da ostane sin pri njej, dejansko pa je ostal pri meni.

6.) Kaj bi zdaj storili drugače, da morda do ločitve ne bi prišlo?

O tem ne razmišljam, kar se zgodi je prav, nič se ne zgodi brez razloga.

7.) Kakšno je vaše spoznanje ob in po ločitvi? Kako gledate na vajin odnos in ločitev zdaj, ko se ozrete na prehojeno pot?

Najin odnos je korekten, vidim da je prav tako, ker sva si preveč različna in bi bil zakon verjetno le sobivanje-životarjenje.

8.) Kako ste doživljali sinovo ločitev? Se je sin o težavah z vami kaj pogovarjal, vas je presenetila?

Pogovarjala sva se, presenetilo me ni. To je bila njegova odločitev, v to se nisem vmešaval. Mislim, da se je izkazalo, da je bilo glede na okoliščine tudi tokrat tako najbolje.

PRILOGA 2

INTERVJU S SINOM

1.) Kako je na Vas vplivala ločitev?

Bil sem že zadosti star, da ni bilo posebej stresno.

2.) Kakšna čustva ste doživljali ob ločitvi z ženo in kakšna čustva ob ločitvi staršev?

Ob ločitvi staršev nimaš dosti vpliva, ob ločitvi z ženo pa sem šel v to namerno.

3.) Ste v konfliktnih situacijah med vami in ženo zaznali kake podobne reakcije, kot ob ločevanju svojih staršev?

Ja, reakcije so podobne.

4.) Kako ste doživljali zakonski odnos in proces ločevanja svojih staršev? Ste se kot otrok morda počutili kot grešni kozel v družini, kot čustveni partner ali kot izgubljeni otrok v družini?

Nisem imel nikakršnih problemov ali, da bi se čutil zapostavljenega.

5.) Zakaj sta se pravzaprav ločili, kaj je bil vzrok ločitve?

Različna karakterja.

6.) Kaj bi zdaj storili drugače, da morda do ločitve ne bi prišlo?

Nič, samo spoznaš, da je vsak odnos podoben, samo stvar prilagajanja in potrpljenja.

7.) Kakšno je vaše spoznanje ob in po ločitvi? Kako gledate na vajin odnos in ločitev zdaj, ko se ozrete na prehojeno pot?

Odnos je v redu, ni mi žal, da sem se ločil.

8.) Kaj bi o svojih izkušnjah glede zakonskega odnosa želeli posredovati svojim otrokom (svojemu otroku, otrokom)?

Nikoli nisi dovolj pameten pri izbiri partnerja. Zato pa obstajajo ločitve, če ne gre, pač ne gre in gresta vsak svojo pot. Bolje to, kot na silo vztrajati v slabem odnosu.